

Π.3.2.1 Εκπαιδευτικά σενάρια και μαθησιακές δραστηριότητες, σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε 30 διδακτικές ώρες ανά τάξη

**Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία
Β΄ Λυκείου**

Θεματική ενότητα:

Σοφοκλέους Τραγωδία, «Αντιγόνη» στ. 1-38

Τίτλος:

***«Πρώτη επαφή με την αρχαία τραγωδία:
Πώς ο μαθητικός λόγος αποδίδει την τραγική ποίηση »***

ΟΛΓΑ ΤΣΑΝΤΣΑΝΟΓΛΟΥ

**ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ**

Θεσσαλονίκη 2013

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι. Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.1. Εκπαιδευτικά σενάρια και μαθησιακές δραστηριότητες, σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε 30 διδακτικές ώρες ανά τάξη.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνοι υπο-ομάδας εργασίας αρχαίας ελληνικής γλώσσας δευτεροβάθμιας: Λάμπρος Πόλκας,

Κοσμάς Τουλούμης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101, Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

A. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Πρώτη επαφή με την αρχαία τραγωδία: Πώς ο μαθητικός λόγος αποδίδει την τραγική ποίηση.

Δημιουργός

Όλγα Τσαντσάνογλου

Διδακτικό αντικείμενο

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία Γενικής Παιδείας

(Προτεινόμενη) Τάξη

Β΄ Λυκείου

Χρονολογία

Σεπτέμβριος 2013

Διδακτική / θεματική ενότητα

Σοφοκλέους Τραγωδία, «Αντιγόνη»: στ. 1-38

Διαθεματικό

Ναι

Εμπλεκόμενα γνωστικά αντικείμενα

I. Φιλολογικής Ζώνης: Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία, Ιστορία, Νεοελληνική Γλώσσα.

II. Άλλα γνωστικά αντικείμενα: Θεατρολογία, Θρησκευτικά, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή, Κοινωνιολογία, Πληροφορική, Πολιτική και Δίκαιο, Φιλοσοφία.

III. Ημιτυπικές και άτυπες διαδικασίες εκπαίδευσης: Ερευνητικές εργασίες – Project, Θεατρική Αγωγή, Πολιτιστικά προγράμματα.

Χρονική διάρκεια

± 6 διδακτικές ώρες

Χώρος

I. Φυσικός χώρος:

Εντός σχολείου: αίθουσα διδασκαλίας, εργαστήριο πληροφορικής.

Εκτός σχολείου: σπίτι.

II. Εικονικός χώρος: διαδίκτυο, πλατφόρμα e-learning του σχολείου, Wiki του μαθήματος.

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Η υλοποίηση του σεναρίου προϋποθέτει για τον δάσκαλο και τον μαθητή γνώσεις ομαδοσυνεργατικής διδασκαλίας σε διαδικτυακό περιβάλλον (τύπου project).

Συγκεκριμένα, ο διδάσκων οφείλει να:

- έχει συνολική εποπτική γνώση για την αρχαία ελληνική τραγωδία και την πρόσληψή της από τις βασικές μελέτες της υπάρχουσας γραμματολογίας (Easterling – Knox, Montanari).
- έχει μελετήσει τις συγκεκριμένες αναφορές στην Αντιγόνη του Σοφοκλή.
- είναι εξοικειωμένος με βασικές τεχνικές δραματοποίησης και σκηνοθεσίας που προορίζονται για παραστάσεις ή εκδηλώσεις σε σχολικό περιβάλλον.
- έχει γνώσεις που αφορούν τη διδασκαλία των φιλολογικών μαθημάτων με τη χρήση ΤΠΕ (δημιουργία και χειρισμός ψηφιακού χώρου εργασίας – Wiki, εξοικείωση με ηλεκτρονικά περιβάλλοντα).
- έχει εποπτική γνώση για τη σύγχρονη πρόσληψη της Αντιγόνης μέσα από πρόσφατες παραστάσεις της από το ελληνικό και ξένο θέατρο.
- έχει επαφή με συναφή γνωστικά αντικείμενα που θα τον προσανατολίσουν στην καθοδήγηση του σχολιασμού του θεατρικού κειμένου μέσα από πολιτικά, κοινωνικά, ιδεολογικά, θεολογικά, πολιτειακά συμφραζόμενα.

Ο μαθητής οφείλει να:

- έχει διδαχθεί την προβλεπόμενη ύλη της εισαγωγής ([Σοφοκλέους Τραγωδία, Αντιγόνη & Φιλοκτήτης, ΟΕΔΒ](#) σελ. 9-23, 26-31) και να λάβει υπόψη τη

σελίδα 33 της εισαγωγής του σχολικού βιβλίου, όπου δίνεται το διάγραμμα της τραγωδίας καθώς και τα πρόσωπα του έργου.

- αναγνωρίζει ειδολογικά τον θεατρικό χαρακτήρα της υπό εξέτασης τραγωδίας, ως περατωμένο στόχο της διδασκαλίας της εισαγωγής που προηγήθηκε [Οδηγίες διδασκαλίας για τη δραματική ποίηση, Σοφοκλέους Τραγωδία](#) (±6-9 διδακτικές ώρες).
- γνωρίζει τη βασική παραγωγή λόγου με δομημένες παραγράφους.
- χρησιμοποιεί επεξεργαστή κειμένου, λογισμικά παρουσίασης (ppt, video, Glog κλπ.).
- είναι εξοικειωμένος με την ομαδοσυνεργατική διδασκαλία τύπου project, ώστε να δουλέψει σε περιβάλλον Wiki.
- χειρίζεται δεδομένα ιστοσελίδων και να έχει διαδίκτυο στο σπίτι.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο αποτελεί πρόταση διδασκαλίας.

Το σενάριο στηρίζεται

—

Το σενάριο αντλεί

Η συγκεκριμένη πρόταση διδασκαλίας αντλεί υλικό, επιμέρους προτάσεις, ιδέες, δραστηριότητες και αξιοποιεί στοιχεία από το σενάριο: Λάμπρος Πόλκας – «Σύνταξη παρουσίασης βιντεογραφημένης θεατρικής παράστασης της *Αντιγόνης* του Σοφοκλή σε περιβάλλον Wiki» - Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία – Β΄ Λυκείου, Σοφοκλέους *Αντιγόνη* – 2012.

Β. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ / ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στο σενάριο αυτό οι μαθητές έρχονται σε επαφή με τον αρχαίο λόγο ως *κείμενο*, έτσι ώστε να τον αντιληφθούν στην ποιητική του διάσταση και με απώτερο στόχο την αναγνωστική πρόσληψη της αρχαίας τραγωδίας ως λογοτεχνικού κειμένου προορισμένου να απευθύνεται σε κοινό (από το πρωτότυπο κείμενο αυτή είναι η

«πρώτη επαφή», καθώς στην Α΄ Λυκείου τα αρχαία κείμενα προέρχονται από την ιστοριογραφία). «Αν η ανάγνωση δεν πρέπει να αρκείται στον αναδιπλασιασμό του κειμένου, δεν μπορεί να υπερβεί θεμιτά το κείμενο, για να τραβήξει προς κάτι άλλο, προς μια αναφορά (μεταφυσική, ιστορική, ψυχοβιογραφική πραγματικότητα κ.τ.λ.) ή προς ένα σημαινόμενο εκτός κειμένου, του οποίου το περιεχόμενο θα μπορούσε να βρίσκεται εκτός γλώσσας [...]. Δεν υπάρχει τίποτα εκτός κειμένου» (Derrida 1990: 272-274). Η αρχαία τραγωδία στο Λύκειο διδάσκεται αρχικά ως κείμενο ποιητικό, ωστόσο η πρόσληψή της είναι πολύ πιο σύνθετη από τον καθ' αυτό ποιητικό λόγο. Επομένως, για τη συνεπή διδασκαλία της θα πρέπει να αξιοποιηθεί σε κάθε περίπτωση το πρωτότυπο κείμενο και τα χαρακτηριστικά του, τα οποία αναδεικνύουν τη λογοτεχνική του διάσταση παράλληλα με την «παραστασιμότητά» του. Η λογοτεχνικότητα αναδεικνύεται σε καθετί γραπτό, όταν αυτό αποκτά αισθητικές λειτουργίες, κατά τις οποίες οι αντίστοιχες επικοινωνιακές λειτουργίες περιορίζονται ή προσωρινά αναστέλλονται, προκειμένου να στραφούν οι αναγνώστες στη διάκριση και διάδραση μεταξύ μορφής και περιεχομένου (Culler 2003: 43) Ως προς τον όρο «παραστασιμότητα», υπογραμμίζεται ότι «η ερμηνεία ενός δράματος αποτελούσε παράσταση – που σημαίνει: επένδυση του ποιητικού λόγου με εικόνα και κίνηση» (Χουρμουζιάδης 1984: 120). Το τελικό αποτέλεσμα της παραστασιμότητας προκύπτει σύμφωνα με τον Χουρμουζιάδη από τη σχέση του θεατή ως «θεωμένου» προσώπου με το «θέαμα», δηλαδή την αλληλεπίδραση με τον σκηνικό χώρο (Χουρμουζιάδης 1984: 118). Εν τέλει, το κείμενο, το οποίο μένει ως υπενθύμιση του γραμματειακού είδους της τραγωδίας δεν μπορεί παρά να είναι ένα ίχνος της παράστασής του, που συνίσταται από τη σκηνική ενσάρκωση και τη σκηνική εκφορά του γραπτού λόγου (Παπάζογλου 2014: 24).

Στόχος στη διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών από το πρωτότυπο είναι να ξεπεραστεί η χρήση μιας «δόκιμης» μετάφρασης και η δέσμευση από αυτή, προκειμένου να παραχθεί μία νέα, η οποία δεν είναι απαραίτητο να ανήκει στο ίδιο κειμενικό είδος (δράμα). Στην παρούσα πρόταση οι μαθητές έχουν αρχικά

παρακολουθήσει την εφαρμογή του σεναρίου «Σύνταξη παρουσίασης βιντεογραφημένης θεατρικής παράστασης της «Αντιγόνης» του Σοφοκλή σε περιβάλλον Wiki» (δημιουργός Λάμπρος Πόλκας) και έχουν καλύψει τη διδακτική θεματική ενότητα της εισαγωγής στο αρχαίο ελληνικό θέατρο, το δράμα και την αρχαία ελληνική τραγωδία (± 6 διδακτικές ώρες). Επομένως, έχουν ήδη εξοικειωθεί με την υπόθεση του έργου εποπτικά και παραστατικά, ενώ στη συνέχεια μελετούν από το ιστολόγιο της τάξης την πρώτη εφαρμογή του σεναρίου, την παρουσίαση και την κριτική της παράστασης.

Στη συνέχεια, οι μαθητές δουλεύουν ομαδοσυνεργατικά σε τέσσερις ομάδες σε περιβάλλον Wiki και με συναφείς αναθέσεις σε κάθε μέλος της ομάδας: η πρώτη ομάδα δουλεύει τους στίχους 1-19, η δεύτερη τους στίχους 20-38, ενώ η τρίτη και η τέταρτη προσεγγίζουν το θέμα του θανάτου και της πολιτειακής εξέλιξης αντίστοιχα. Είναι σημαντικό σε κάθε ομάδα να υπάρχει κοινή ανάθεση η οποία να αφορά α) τη γλωσσική και συντακτική εξομάλυνση β) τα ερμηνευτικά σχόλια γ) την ψυχογράφηση χαρακτήρων δ) τα πραγματολογικά σχόλια. Για κάθε ομάδα αναλογούν ζεύγη σε παραδειγματικό και συντακτικό άξονα που κατευθύνουν τη συνεργασία των αρχικών ομάδων μέσω της διασταύρωσης δεδομένων (π.χ. Αντιγόνη – Ισμήνη, Ετεοκλής – Πολυνείκης, έντιμος – ά-τιμος θάνατος, στρατηγός – ευγενής κλπ). Τελικός στόχος του σεναρίου είναι η σε βάθος γλωσσική και ερμηνευτική προσέγγιση από το πρωτότυπο που θα αποσκοπεί σε μία νέα παραγωγή λόγου από τον ήδη υπάρχοντα λόγο με προσωπικές γλωσσικές επιλογές, έτσι ώστε να διαφαίνεται τόσο η ποιητική απόχρωση όσο και το ήθος των χαρακτήρων (Αντιγόνη – Ισμήνη). Παράλληλα, οι μαθητές θα προβούν σε εκτενή σχολιασμό εξωγλωσσικών στοιχείων τα οποία προοιωνίζονται το ιδεολογικό πλαίσιο της τραγωδίας.

Η διδακτική αξία του σεναρίου έγκειται στην ανάγνωση της τραγωδίας από το πρωτότυπο με παράλληλη συνανάγνωση αρχαίων ή νεότερων κειμένων, ώστε να αντιληφθούν οι μαθητές διαθεματικά έννοιες και ιδεολογήματα που συνέχουν την ιστορία της ανθρώπινης διανοητικής παρακαταθήκης έως σήμερα.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Η διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών από το πρωτότυπο δεν θα πρέπει να περιορίζεται στην πράξη ανάγνωσης – μετάφρασης, ιδιαίτερα στο λύκειο, όπου θεωρείται δεδομένος ο βασικός γραμματισμός της προσέγγισης της αρχαίας ελληνικής γλώσσας από το γυμνάσιο. Αυτό, ωστόσο, δεν θα πρέπει να καταργήσει ή να υποσκελίζει την προτεραιότητα του πρωτότυπου κειμένου, κυρίως ως προς την μελέτη και κατανόηση του περιεχομένου. Η ανάγνωση από το πρωτότυπο προϋποτίθεται στην ερμηνεία του κειμένου, όταν εκείνο προσλαμβάνεται στην ολότητά του, εντός δηλαδή των μορφοσυντακτικών δομών με κέντρο βάρους τη φράση, κι όχι τη λέξη (Τσάφος 2004: 36, 55). Η κατάκτηση του νοήματος και η παραγωγή του νέου λόγου των μαθητών αποσκοπεί στην οργάνωση μίας νέας ανάγνωσης από τους μαθητές, στην οποία οι στρατηγικές της διατύπωσης, της εκφοράς και της συνολικής μεταφραστικής παραγωγής ανήκουν στο ίδιο το μαθητικό δυναμικό της τάξης και δεν περιορίζονται από το κώλυμα της δόκιμης, ιερής, κατά λέξη απόδοσης. Για την επίτευξη αυτού του στόχου ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να βρίσκεται σε εναργή αναζήτηση μεθόδων που θα καθιστούν τους μαθητές του ενεργητικούς αποδέκτες της γνώσης, ικανούς να διερευνήσουν και να αυτενεργήσουν, να αξιολογήσουν το περιεχόμενο του κειμένου, να αποτιμήσουν τον ρόλο του τότε και τώρα και, τέλος, να εναρμονίσουν τη διδακτική επιτελεσματικότητα με την κατανόηση της σύγχρονης ζωής, τη διεύρυνση της εμπειρίας τους και την εμπάθυνση της πνευματικής τους καλλιέργειας.

Οι ΤΠΕ επιστρατεύονται, για να υλοποιηθούν ανάλογοι στόχοι βιωματικής μάθησης, η οποία θα στηρίζει τη συνεργατική μαθησιακή συμπεριφορά και θα αναθέτει στον διδάσκοντα τον ρόλο του υποστηρικτή – εμπυχωτή, κυρίως όμως έναν ρόλο ισότιμου αναγνώστη - «εργάτη» για την υλοποίηση των συγκεκριμένων γραμματισμών. Οι ΤΠΕ ενισχύουν, μέσω των διαδικτυακών ανατροφοδοτήσεων δεδομένων, την παραγωγή κριτικών κειμένων στα οποία συμμετέχουν και

δραστηριοποιούνται οι συμμετέχοντες ως ομάδες. Αυτό δεν εξυπακούεται τον παραμερισμό της ιδιαιτερότητας του προσωπικού μαθητικού λόγου, ενισχύει περισσότερο τη βελτίωση και απόδοση κειμένων στα οποία παρεμβαίνουν κριτικά και δημιουργικά μαθητές και διδάσκων.

Έτσι, καταργείται η μετωπική διδασκαλία, χωρίς να καταργείται ο ρόλος του δασκάλου, ο οποίος έχει τον έλεγχο και τη γενική εποπτεία των κειμένων όλων των μαθητών του. Σαφώς παραγκωνίζεται ο ρόλος του «από καθ' έδρας» και το ιδεολόγημα της αυθεντίας, εφόσον στόχος είναι η καλλιέργεια ισοτιμίας και σεβασμού μεταξύ των μελών της τάξης, με σαφή ανάθεση ρόλων και διαφοροποίηση, αλλά χωρίς αξιολογικούς διαχωρισμούς που διαιωνίζουν τις παραδοσιακές τάξεις καλών – κακών μαθητών και δασκάλων ως εκφραστών της εξετασιοκεντρικής πρακτικής.

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις πρότυπα, στάσεις ζωής

Με τη διδασκαλία του συγκεκριμένου σεναρίου επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες να:

- αναγνωρίσουν την άμεση σκιαγράφιση της προσωπικότητας των δύο αδερφών – υποκριτών που εμφανίζονται επί σκηνής, τον χαρακτήρα και το ήθος τους, μέσω των λεκτικών επιλογών του τραγικού ποιητή.
- κατανοήσουν τη λεκτική επιλογή σε συνάρτηση με τη δομή του έργου που κατατάσσει τους στίχους στον πρόλογο της τραγωδίας.
- εντοπίσουν την παραστασιακή λειτουργία των άνωθεν επιλογών που προσδίδουν στο κείμενο τη δραματική του δυναμική και θεατρικότητα.
- αναγνώσουν το ιστορικό πλαίσιο που προδίδεται από τον λόγο των προσώπων σε συνάρτηση με τις γνώσεις για τον μύθο των Λαβδακιδών.
- διερευνήσουν τις ιδεολογικές αξίες που ενέχει ο λόγος των αδελφών και σχετίζεται με την αντίληψή τους για την εξουσία, την τιμωρία, τον θάνατο.

Γνώσεις για τη γλώσσα

Με τη διδασκαλία του συγκεκριμένου σεναρίου επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες να:

- αντιληφθούν τη γλώσσα ως πολυδιάστατο μέσο αντίληψης και επικοινωνίας.
- εξοικειωθούν με τις λεπτές και πολυσχιδείς αποχρώσεις που συνυπάρχουν σε λέξεις – έννοιες του αρχαίου κειμένου (π. χ. χρήση δυϊκού αριθμού και αισθητοποίηση της αδελφοκτονίας με πλεονασμό).
- αναγνωρίσουν τη ρητορική που χρησιμοποιείται στον ποιητικό δραματικό λόγο, για να αποδοθεί το ήθος και το πάθος των χαρακτήρων.
- είναι σε θέση να υποστηρίξουν σε γραπτό λόγο τα συμπεράσματα της διερεύνησης που προηγήθηκε της γλωσσικής εξομάλυνσης.
- συντάσσουν θεατρικό κείμενο προτείνοντας τη γλωσσική εκδοχή που τους είναι οικεία και παράλληλα αξιοποιεί τις παραπάνω γνώσεις.

Γραμματισμοί

Με τη διδασκαλία του συγκεκριμένου σεναρίου επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες να:

- προσαρμόζουν την προσωπική λογοτεχνική ανάγνωση αρχαίου ποιητικού κειμένου στην ομαδική αναπαραστατική – σκηνοθετική ανάγνωση.
- συλλέγουν και να αξιολογούν διαθεματικές γνώσεις και πληροφορίες, ώστε να προχωρούν στην παραγωγή κριτικού λόγου και σχολιασμού στο πλαίσιο ερμηνείας του αρχαίου κειμένου.
- χειρίζονται τον γραπτό λόγο ως μέσο διαλόγου και ανταλλαγής απόψεων εντός του ηλεκτρονικού περιβάλλοντος.
- αναστοχαστούν πάνω στη διδακτική πράξη ως μέτοχοι και συνδιαμορφωτές της.

- απελευθερωθούν από το γλωσσικό δίλημμα του πρωτότυπου και της «έγκυρης» μετάφρασης που λειτουργεί ανασταλτικά στην κατ' ουσίαν κατανόηση της τραγωδίας.

Διδακτικές πρακτικές

Με τη διδασκαλία του συγκεκριμένου σεναρίου επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες να:

- αναπτύξουν τις απαιτούμενες κοινωνικές δεξιότητες που αναδεικνύει η ομαδοσυνεργατική διδασκαλία.
- εξοικειωθούν με την ορθολογική χρήση του διαδικτύου ως μέσου εργασίας, έρευνας και επικοινωνιακού διαλόγου.
- αποκτήσουν δεξιότητες δόκιμης χρήσης των ψηφιακών μέσων για την παραγωγή λόγου, τη μελέτη και την έρευνα δεδομένων.
- διαπιστώσουν πως η πολυτροπικότητα στην παραγωγή κειμένου στηρίζεται και δεν καταργεί το ίδιο το κείμενο αλλά και τα επιστημονικά συγγράμματα που το συνοδεύουν.
- αναλαμβάνουν ρόλους και λόγο εντός των ομάδων.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Η ανοικείωση των μαθητών με την Αρχαία Ελληνική Γραμματεία οφείλεται συνήθως στην εντατικοποίηση της διδασκαλίας μετωπικά: ανάγνωση, αναγνώριση φαινομένων, λεξιλόγιο, μετάφραση, σχόλια. Η διαδικασία αυτή αποξενώνει τους μαθητές από οποιαδήποτε ουσιαστική προσέγγιση του αρχαίου κειμένου και καταδικάζει το μάθημα σε μια επώδυνη πράξη περιφερειακής σημασίας. Έχει διαπιστωθεί πως οι απόπειρες δραματοποίησης επιτυγχάνουν βαθύτερες προσεγγίσεις σε κάθε μορφή κειμένου. Η ενασχόληση με το δράμα στη μαθησιακή διαδικασία παρέχει ήδη έτοιμους μηχανισμούς και δομές, που αναδεικνύουν την προσωπική και κοινή δημιουργικότητα. Παράλληλα, το θεατρικό κείμενο δημιουργεί ένα ιδιότυπο

περιβάλλον, στο οποίο υπάρχει μία κοινά διαμοιραζόμενη στόχευση μεταξύ των μαθητών (Baldwin 2003). Εμπειρικά, διαπίστωνα πως οι μαθητές που πήραν μέρος σε θεατρική ομάδα αναγκάστηκαν να κατανοήσουν σε βάθος τις αποχρώσεις ενός θεατρικού κειμένου προκειμένου να το υποδυθούν. Παράλληλα, η θεατρική πράξη έγινε αφορμή μελέτης, εμπειρικής εξοικείωσης με το θεατρικό κείμενο και συνολικού προβληματισμού σε θέματα πρόσληψης και ταυτοτήτων. Ιδιαίτερα για το θέμα των ταυτοτήτων οι μαθητές δείχνουν ενδιαφέρον και εξαιτίας της ταύτισης – αποταύτισης με τους συγκεκριμένους ρόλους. Η διδασκαλία της *Αντιγόνης* με ΤΠΕ προσφέρει τη δυνατότητα σε διδάσκοντες και μαθητές να προσπελάσουν το χάσμα από την κειμενοκεντρική στη θεατρική – σκηνοθετική διδασκαλία. Η – αρχικά – εποπτική γνώση της υπόθεσης μέσω παρακολούθησης της παράστασης της *Αντιγόνης* με ψηφιακά μέσα, σε συνδυασμό με τη διδασκαλία της εισαγωγής, δημιουργούν ένα στέρεο υπόβαθρο διδασκαλίας με στόχο την αντίληψη της τραγωδίας ως έργου ζωντανού, αναπαραστατικού, επίκαιρου, προκλητικού. Η προσέγγιση επομένως των πρώτων κιόλας στίχων μέσα από ρόλους λεξικογράφων, ερευνητών, σχολιαστών, μεταφραστών θεατρικού κειμένου επιχειρεί μια πιο ολοκληρωμένη αλλά και ελκυστική διδακτική απόπειρα, η οποία προϋποθέτει την ενεργό συμμετοχή των μαθητών και την πρόκληση ενδιαφέροντος για τους επιδιωκόμενους γραμματισμούς.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Η ανάθεση ενεργητικών ρόλων στους μαθητές, ώστε να παρακολουθούν τη διδασκαλία του μαθήματος προσβλέποντας σε μια ρεαλιστική εικονική παράσταση καθιστά εφικτή την πρόσληψη του αρχαίου δράματος ως θεατρικού κειμένου. Το θεατρικό κείμενο, ως λογοτεχνικό είδος αποβλέπει αρχικά στην αισθητική απόλαυση του αποδέκτη, κατά συνέπεια του μαθητή. Η συστηματική απομάκρυνση της διδασκαλίας των αρχαίων ποιητικών κειμένων από τον στόχο αυτό ισοπεδώνει την καθεαυτή αισθητική αλλά και παιδαγωγική τους αξία στο σημερινό σχολείο. Το άλλοθι της έλλειψης διδακτικού χρόνου καλύπτεται σήμερα από τη δυνατότητα της πολυπρισματικής διδασκαλίας με ΤΠΕ, κάτι που εξασφαλίζει την αποκατάσταση του

αρχαίου δράματος ως κειμένου προορισμένου, για να παρασταθεί. «Οι λέξεις, τα γεγονότα “ασφυκτιούν” στο κείμενο, ζητούν να αποκτήσουν φωνή και σκηνική υπόσταση, να καταστούν μάχιμα, να περάσουν στο ήθος, στους χαρακτήρες των δρώντων ηρώων» (Στοιχεία Θεατρολογίας, Α΄ Ενιαίου Λυκείου, βιβλίο μαθητή, ΟΕΔΒ 2003: 72).

Επομένως, επιδιώκεται με τον εναλλακτικό τρόπο του παρόντος σεναρίου να αξιοποιηθεί η ισχύουσα διδακτική πρόθεση, παράλληλα με τη συνολική ένταξη του συγκεκριμένου έργου στη γραμματολογική του διάσταση.

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Οι δυνατότητες των ψηφιακών εργαλείων στις ανθρωπιστικές επιστήμες διευκολύνουν την ερευνητική διαδικασία και ο χειρισμός τους καθίσταται απαραίτητος γραμματισμός του σχολείου. Στο παρόν σενάριο ρόλος του λεξικογράφου είναι να αξιοποιεί τη χρήση ηλεκτρονικών λεξικών στην ανάγνωση του αρχαίου κειμένου. Επίσης, οι επιστημονικές ψηφιακές ιστοσελίδες προϋποθέτουν την πληρέστερη μελέτη του.

Το περιβάλλον διδασκαλίας Wiki προσφέρει επιπλέον δυνατότητες παραγωγής και διόρθωσης κειμένων με την ταυτόχρονη ενεργητική συμμετοχή της πλειοψηφίας της τάξης. Παρέχει στον διδάσκοντα την ευελιξία να ανατροφοδοτεί ισότιμα και με διαφάνεια τη συλλογιστική πορεία των ομάδων κατά την εκπόνηση των εργασιών τους. Με τον τρόπο αυτό η διδακτική πράξη δεν έχει διορθωτικό αλλά διαλογικό χαρακτήρα και συνεισφέρει στη διαλεκτική προσέγγιση κάθε γνωστικού αντικειμένου.

Τέλος, η παραγωγή κειμένων σε ψηφιακό περιβάλλον αποκτά «δημόσιο» χαρακτήρα στα όρια της σχολικής τάξης, ώστε ο μαθητής να καθίσταται ενεργός πολίτης στη σχολική κοινότητα με τη χρήση του δημόσιου λόγου. Κατ' αυτόν τον τρόπο παράγεται ένα «ανοιχτό» κείμενο με πολλούς αποδέκτες εκτός από τον διδάσκοντα, το οποίο υπόκειται σε σχολιασμό, διόρθωση και κρίση των συμμαθητών – συνεργατών.

Κείμενα

Κείμενα σχολικών εγχειριδίων

Σοφοκλέους, *Τραγωδία Β΄ Λυκείου Γενικής Παιδείας*: [«Αντιγόνη»](#).

[Έκφραση - Έκθεση](#) Β΄ Λυκείου.

[Θέματα Χριστιανικής Ηθικής](#) Γ΄ Λυκείου Γενικής Παιδείας, κεφ. ΣΤ΄.

[Ορθόδοξη Πίστη και Λατρεία](#) Α΄ Λυκείου Γενικής Παιδείας, κεφ. 12.

[Στοιχεία Θεατρολογίας](#) Α΄ Λυκείου, σ. 72-4.

[Ιστορία του Αρχαίου Κόσμου](#) Α΄ Λυκείου, κεφ. 2.3 Κλασική εποχή.

Κείμενα εκτός σχολικών εγχειριδίων

[Σοφοκλής, Αντιγόνη](#) [Στο *Sophoclis Fabulae*. A.C. Pearson, εκδ. 1967. Οξφόρδη: Clarendon Press]. [Μτφρ. Ι.Ν. Γρυπάρης. *χ.χ. Οι τραγωδίες του Σοφοκλέους*. Ι, *Αντιγόνη, Ηλέκτρα, Αίας, Τραχίνιαι*. Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της Εστίας]. [Μτφρ. Στ. Μπαζάκου–Μαραγκουδάκη. 1996. *Αρχαία Ελληνική Τραγωδία. Σοφοκλής. Αντιγόνη*. Αθήνα: Dian Books]. [Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα].

Υποστηρικτικό / εκπαιδευτικό υλικό

Ιστοσελίδες

[Liddell - Scott](#) [πηγή: Mygia. Τμήμα Μαθηματικών. Πανεπιστήμιο Αιγαίου].

[Βασικές θέσεις της ορθόδοξης θρησκείας](#) [πηγή: Ορθόδοξοι Ιεραπόστολοι].

[Μια θεολογική προσέγγιση](#) [πηγή: Προσκυνητής].

[Ταφικές τελετές στον Χριστιανισμό](#) [πηγή: Ιαματικός].

Διδακτική πορεία / στάδια / φάσεις

Α΄ Φάση (3 διδακτικές ώρες, αίθουσα υπολογιστών)

Το σενάριο απευθύνεται σε σχολική τάξη με δύναμη από 16 έως 30 το πολύ μαθητών. Στο Wiki του μαθήματος, ο διδάσκων δημιουργεί τέσσερις ενότητες, οι οποίες αποτελούνται από το [αρχαίο κείμενο και τις δύο μεταφράσεις](#) του, που προέρχονται από την Πύλη της ελληνικής γλώσσας. Σημειώνεται ότι στο πρωτότυπο κείμενο υπογραμμίζονται για κάθε ομάδα συγκεκριμένες λέξεις από τον διδάσκοντα,

ανάλογα με το πεδίο έρευνας της ομάδας, προκειμένου να δοθεί το κέντρο βάρους στον σχολιασμό αυτών. Παράλληλα, στο Wiki δίνεται ως υπερσύνδεση η ψηφιοποιημένη μορφή του λεξικού [Liddell - Scott](#).

Οι μαθητές χωρίζονται σε τέσσερις ομάδες, οι οποίες στελεχώνονται από λεξικογράφους, μελετητές, ερευνητές, σκηνοθέτες και λαμβάνουν διαφορετικές αναθέσεις από τον διδάσκοντα. Οι λεξικογράφοι καλύπτουν το επίπεδο γλωσσικής και συντακτικής εξομάλυνσης και καταγράφουν τα στοιχεία που συνέλεξαν από το λεξικό για τις υπογραμμισμένες λέξεις. Οι μελετητές επεξεργάζονται τα δεδομένα των λεξικογράφων και προτείνουν εναλλακτικές μεταφραστικές αποδόσεις. Οι ερευνητές διεισδύουν στη ρητορική των υπογραμμισμένων λέξεων, εντοπίζουν σχήματα λόγου, συναισθηματικές αποχρώσεις και προτείνουν με τη σειρά τους τις δικές τους εναλλακτικές μεταφραστικές αποδόσεις. Οι σκηνοθέτες προχωρούν σε μια ψυχαναλυτική προσέγγιση του ήθους των προσώπων, προσπαθούν να σκιαγραφήσουν τους δύο χαρακτήρες και σε συνεργασία με τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας τους προτείνουν το τελικό κείμενο της εικονικής θεατρικής τους παράστασης, καθώς επίσης κι ένα κείμενο που περιέχει σκηνοθετικές οδηγίες και σχόλια. Την εργασία αυτή αναλαμβάνει η πρώτη και η δεύτερη ομάδα για τους στίχους 1-19 και 20-38. Για την τρίτη και τέταρτη ομάδα, η διαφοροποίηση έγκειται στο ότι οι λεξικογράφοι σχολιάζουν τις υπογραμμισμένες λέξεις του συνολικού αποσπάσματος (1-38), οι μελετητές και οι ερευνητές υπηρετούν τον ίδιο ρόλο για διαφορετικά χωρία, ενώ οι σκηνοθέτες διερευνούν στην τρίτη ομάδα το θάνατο, τα ταφικά έθιμα, τις διά θάνατον τιμωρίες ανά εποχή και στην τέταρτη τις πολιτειακές μεταβολές που υπονοεί η ρητορική του αποσπάσματος.

Ομάδα Α΄:

Αναλαμβάνει τη μελέτη των στίχων 1-19. Έργο των λεξικογράφων η μελέτη και γλωσσική εξομάλυνση των λέξεων: *αὐτάδελφον, κάρα, ἀλγεινὸν, ἄτης, ὄπωπα κακῶν, κήρυγμα θεῖναι (τίθημι κήρυγμα), σε λανθάνει, στείχοντα κακά (ρ. στείχω)*. Οι ερευνητές προχωρούν σε ερμηνευτική ανάλυση των λέξεων που

χρησιμοποιούνται μεταφορικά ή με την ευρύτερη σημασία τους. Συγκεκριμένα, διερευνούν την ειρωνεία – προϊδεασμό του ρήματος λανθάνω, το σύστοιχο κήρυγμα θεΐναι, τη μεταφορά *στείχοντα κακά*. Εντοπίζουν τον δραματικό, υπερβολικό και απόλυτο χαρακτήρα της ρητορικής της Αντιγόνης, το σχήμα αποστροφής και την εκτενή ερώτηση των στ. 2-3. Οι μελετητές διερευνούν την έννοια της λέξης «μύθος» σε σχέση με την απόδοση είδηση / φήμη και προκειμένου να σχολιάσουν τι αποτελεί «πραγματική είδηση» για την Ισμήνη εκτός από τον θάνατο των αδελφών της. Εντοπίζουν τον πλεονασμό των στίχων 13-14, τις αντιθέσεις *ήδύς - άλγεινός, εύτυχοῦσα - άτωμένη* και σχολιάζουν την ειρωνεία *ήδη καλῶς*. Οι σκηνοθέτες διερευνούν το ήθος των δύο κοριτσιών. Αρχικά, εντοπίζουν τη φαινομενικά αδιάφορη και ψυχρή αντίδραση της Ισμήνης σε σχέση με την ορμητικότητα της Αντιγόνης. Σε ένα δεύτερο επίπεδο, αποκαλύπτουν την εσωστρέφεια αυτού που έχει δεχθεί τα αλγεινά και δεν αντιδρά πλέον (εναλλακτικά προσπαθούν να περιγράψουν πώς ο λόγος αποδίδει την ψυχική απόχρωση του πένθους μέσα από τη διαφορετική πρόσληψη της Αντιγόνης και της Ισμήνης).

Ομάδα Β΄:

Αναλαμβάνει τη μελέτη των στίχων 20-38. Έργο των λεξικογράφων είναι ο σχολιασμός των: *ἔπος, δηλοῖς ἔπος τι καλχαίνουσα, ἔκρυψε ἔντιμον* (για τον Ετεοκλή), *μη τάφω καλύψαι* (για τον Πολυνείκη) και η συντακτική εξομάλυνση των: *δεῦρο νεῖσθαι, προκηρύξοντα ταῦτα, τὸ πρᾶγμα ἄγεινόνχ ὡς παρ' οὐδέν*. Οι ερευνητές παραθέτουν πληροφορίες για το ιστορικό πλαίσιο των θανάτων του Ετεοκλή και του Πολυνείκη (βλ. Εισαγωγή σ. 30-31 και βιβλιογραφία Paul Diel – μυθολογικές αποδόσεις στις αλλαγές καθεστώτων: δίδυμοι/ αλληλοσκοτωμός, αριθμός 3 / κατάρα 3 γενεών, 7 επί Θήβα 5/ ημέρες της δημιουργίας και Κακρυδής – χρήση μαγικών αριθμών στη μυθολογία, κατάρες / σφαγές ως επισφράγιση – οριστικοποίηση αλλαγών). Οι μελετητές καταγράφουν το σχήμα λιτότητας του στ. 15, καθώς και την αυστηρότητα της ποινής, την οποία διακήρυξε ο Κρέων. Οι σκηνοθέτες ερμηνεύοντας τους στίχους 8 και 15 σχολιάζουν την αντίθεση της

ρητορικής της Αντιγόνης («τὸν στρατηγὸν») και της Ισμήνης (*Ἀργείων στρατὸς*). Επιδιώκεται μέσα από αυτή την αντίθεση να φανεί η παρορμητικότητα της Αντιγόνης, που δεν στέκεται στο ιστορικό συμβάν, αλλά αποδίδει ευθύνες στον Κρέοντα, ο οποίος σε πρώτη ανάγνωση έσωσε την πόλη. Αντίστοιχα, η Ισμήνη ως «λογική» ή σοφή (;) γνωρίζει αυτά που την ενδιαφέρουν, απαλλαγμένη από κάθε διάθεση διεκδίκησης.

Ομάδα Γ΄:

Οι λεξικογράφοι θα εντοπίσουν στο απόσπασμα στ. 1-38 όλες τις σχετικές με το θάνατο λέξεις, δίνοντας έμφαση στους στίχους 13-14 και 21-22. Οι ερευνητές θα μελετήσουν το ζεύγος προϋπόθεση – πράξη (πράξη α΄: *ἔκρυψε κατὰ χθονὸς ἔντιμον τοῖς ἔνερθεν νεκροῖς & προϋπόθεση: σὺν δίκη χρήσει δικαία καὶ νόμον, πράξη β΄: τὸν δε νέκυν Πολυνείκους (φασιν) ἔκκεκηρῦχθαι (ἄστοισί) ἀθλίως τὸ μὴ τάφω καλύψαι μηδὲ κωκῦσαί τινα & προϋπόθεση: ἔἂν δ' ἄκλαυτον, ἄταφον γλυκὴν θησαυρὸν πρὸς χάριν βορᾶς οἰωνοῖς εἰσορῶσι*). Οι μελετητές (ταυτίζεται το αντικείμενό τους εδώ με αυτό των ερευνητών) σχολιάζουν αντίστοιχα τους στίχους 33-36, σχετικά με την τιμωρία διά λιθοβολισμού. Οι σκηνοθέτες μελετούν τα ταφικά έθιμα και τις τιμωρίες αφενός ως τιμωρίες μετά θάνατον και αφετέρου ως θανατική ποινή με λιθοβολισμό. Αναζητούν στο διαδίκτυο τις διά θάνατον τιμωρίες, παρατηρούν τις διαφορές – ομοιότητες ανά εποχή, επισημαίνουν τις αιτίες – αφορμές ανά εποχή. Παράλληλα, διερευνούν με παραπομπές από θεολογικά κείμενα τα ταφικά έθιμα διαχρονικά από το χθες στο σήμερα και από την προφορική παράδοση στη γραπτή, καθώς και τη σχέση ταφής – αμαρτίας. Τελικός στόχος είναι ο σχολιασμός του θανάτου στη λογοτεχνία (θάνατος ως παραδειγματισμός, ως πράξη εντιμότητας – γενναιότητας, ως μοίρα κ.ο.κ.).

Ομάδα Δ΄:

Οι λεξικογράφοι αναζητούν σε όλο το απόσπασμα λέξεις δηλωτικές της εξουσίας. Οι ερευνητές – μελετητές σχολιάζουν μία προς μία την ιστορικότητά τους, διερευνώντας τις αλλαγές των πολιτευμάτων και επισημαίνοντας τους όρους βασιλεία –

αριστοκρατία – τυραννίδα. Η μελέτη τους στηρίζεται στον τελευταίο στίχο του αποσπάσματος «καὶ δείξεις τάχα εἴτ' εὐγενὴς πέφυκας εἴτ' ἐσθλῶν κακὴ». Οι σκηνοθέτες αναδεικνύουν επιμέρους όψεις της Αντιγόνης, καθώς το δεύτερο επίπεδο πένθους αφορά το χαμένο πολίτευμα και το καθεστώς ανελευθερίας που της επιβάλλεται. Οι σκηνοθέτες αυτής της ομάδας αναλαμβάνουν τη γραμματολογική υποστήριξη της θέσης τους σε σχέση με το ιστορικό πλαίσιο της παράστασης στην αρχαιότητα (πότε παίχθηκε, σε ποιους και τι απήχηση είχε).

Β' Φάση (3 ώρες, αίθουσα υπολογιστών)

4^η ώρα

Στη δεύτερη φάση του σεναρίου, οι ομάδες θα δουλέψουν ανά ειδικότητα και θα ενώσουν τα δεδομένα τους, έτσι ώστε να προκύψει η τελική παρουσίαση: οι λεξικογράφοι συγκεντρώνουν τα σχόλιά τους, οι μελετητές και οι ερευνητές προτείνουν κριτική μετάφραση, που δεν προορίζεται πια για θεατρικό κείμενο, αλλά για πρωτότυπο τεύχος κόμικ, ενώ οι σκηνοθέτες δίνουν σαφείς οδηγίες που αφορούν όχι μόνο στις σκηνικές οδηγίες, αλλά και τις ενδυματολογικές προτάσεις, καθώς και το σκηνογραφικό περιβάλλον, που θα χρησιμοποιηθεί στη σελιδοποίηση του τεύχους. Για τον σχεδιασμό του τεύχους προτείνεται το ελεύθερο λογισμικό [ToonDoo](#), το οποίο αφενός είναι αρκετά εύχρηστο, μετά από σχετική εξοικείωση και αφετέρου προσφέρεται για το πλήθος των επιλογών που επιτρέπει στον χρήστη. Ο διδάσκων συμβουλεύεται τις [οδηγίες για το περιβάλλον ToonDoo](#), τις οποίες και αναρτά στο Wiki του μαθήματος, έτσι ώστε να διαβαστούν και να χρησιμοποιηθούν από τους μαθητές. Ανατίθεται στους μαθητές, μετά από σχετικές υποδείξεις, η κατά μόνας εξοικείωση με το [ToonDoo](#).

5^η ώρα

Για πρακτικούς λόγους δημιουργεί όλη η τάξη έναν κοινό λογαριασμό, έτσι ώστε να αποθηκεύονται οι εκάστοτε αλλαγές σε έναν χρήστη και τα καρτέ να υπάρχουν συνολικά σε έναν ηλεκτρονικό χώρο αποθήκευσης. Η ολομέλεια της τάξης

επιβεβαιώνει τις τελικές αποφάσεις από την προηγούμενη φάση που αφορούν στην ενδυματολογία και τη σκηνογραφία.

Κομβικό ρόλο στη δημιουργία του τεύχους διαδραματίζει η μαθητική μετάφραση, η οποία σε αυτή τη φάση διασκευάζεται και τροποποιείται σε λεκτικά εκφωνήματα κόμικ (σε σύννεφα διαλόγου). Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό των λεκτικών εκφωνημάτων είναι η πύκνωση και η αφαιρετικότητα, αφού ο λόγος πρέπει να είναι σύντομος και περιεκτικός στη μικρή έκταση που του αναλογεί. Οι λεξικογράφοι και οι ερευνητές προτείνουν ακολουθίες εκφωνημάτων σε μορφή σύντομης στιχομυθίας, οι μελετητές αναλαμβάνουν την επιμέλεια επιμέρους ενοτήτων του τεύχους (αφήγηση του μύθου των Λαβδακιδών, δοξασίες για τον θάνατο στην αρχαιότητα, αφίσα Glog για τον λιθοβολισμό, εξέλιξη των πολιτευμάτων), με τα οποία είχαν ασχοληθεί στην Α΄ Φάση της διδασκαλίας. Οι σκηνοθέτες αναλαμβάνουν τη δημιουργία των ηρώων του κόμικ και την επιμέλεια του εξωφύλλου.

6^η ώρα:

Το περιβάλλον [ToonDoo](#) προσφέρει τη δυνατότητα δημοσίευσης του τελικού σχεδίου κόμικ στον ιστότοπό του. Ανάλογα με τις προσδοκίες του τμήματος, η εργασία μπορεί να μείνει στην τελική φάση του [ToonDoo](#). Στην περίπτωση ενός φιλόδοξου μαθητικού δυναμικού, προτείνεται η περαιτέρω επεξεργασία των κωμικών καρτέ με απλά ηλεκτρονικά εργαλεία. Τα τελικά καρτέ μπορούν να αποκοπούν με σκοπό την περαιτέρω επεξεργασία τους είτε με τη συντόμευση Print Screen σε υπολογιστές με λειτουργικό Windows xp (το πιο σύνηθες στα σχολεία), προκειμένου να παραχθούν κάποια “screen shoots” που θα περιέχουν το καρτέ προς επιθυμητή επεξεργασία είτε με το «Εργαλείο αποκομμάτων» (Windows 7 & 8), που επιφέρει πιο αποτελεσματικά την προσδοκώμενη εικόνα. Τα καρτέ κατ’ αυτόν τον τρόπο καθίστανται εικόνες, οι οποίες τοποθετούνται σε ένα απλό έγγραφο κειμενογράφου (με επεξεργασία στο φόντο, τη σελιδοποίηση κ.ο.κ.). Στην τελευταία διδακτική ώρα, ένας μαθητής – χειριστής η/υ στο εργαστήριο πληροφορικής μετατρέπει το έγγραφο από τη μορφή του Word σε pdf.

ΣΤ. ΦΥΛΛΟ /Α ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Κοινή πορεία και για τα τέσσερα φύλλα εργασίας: (δύο διδακτικές ώρες, κατά προτίμηση, συνεχόμενες, στο εργαστήριο πληροφορικής):

1. Εισέλθετε στο Wiki του μαθήματος και καταγράψτε τα συμπεράσματά σας στην υποενότητα της ομάδας σας.
2. Περιηγηθείτε στην Πύλη του Κέντρου Ελληνικής γλώσσας και εντοπίστε τις [δύο μεταφράσεις](#) της Αντιγόνης που συνοδεύουν το πρωτότυπο κείμενο.

1^ο Φύλλο Εργασίας - Α΄ Φάση

Ομάδα Α΄ (στ. 1-19)

Λεξικογράφος

Να παρατηρήσετε τις υπογραμμισμένες λέξεις του πρωτότυπου στη σελίδα της ομάδας σας:

αὐτάδελφον, κάρα, ἀλγεινὸν, ἄτης, ὄπωπα κακῶν, κήρυγμα θεῖναι (τίθημι κήρυγμα), σε λανθάνει, στείχοντα κακά (ρ. στείχω). Στο ηλεκτρονικό λεξικό [Lidel - Scott](#) να αναζητήσετε τις ερμηνείες των εννοιών. Οι λέξεις χρησιμοποιούνται κυριολεκτικά ή μεταφορικά;

Ερευνητής

1. Βρείτε τις σημασίες των εξής υπογραμμισμένων λέξεων στο ηλεκτρονικό λεξικό [Lidel - Scott](#): *λανθάνω, κήρυγμα θεῖναι, στείχοντα κακά.*
2. Θεωρείτε πως η συγκεκριμένη επιλογή λέξεων αποδίδει ειρωνεία; Πώς κρίνετε το ύφος της Αντιγόνης;

Μελετητής

Στο ηλεκτρονικό λεξικό [Lidel - Scott](#) αναζητήστε την έννοια της λέξεως «μύθος». Ποιες είναι οι εναλλακτικές αποδόσεις;

1. Ποια αντιθετικά ζεύγη λέξεων εντοπίζετε στο πρωτότυπο; Πώς σχολιάζετε την ειρωνεία «ἤδη καλῶς»;

Σκηνοθέτης

Ποια η διαφορά στη δυναμική των λόγων Αντιγόνης – Ισμήνης; Πώς εκφράζεται γλωσσικά η ψυχική τους κατάσταση;

2^ο Φύλλο Εργασίας - Α΄ Φάση

Β΄ Ομάδα (στ. 20-38)

Λεξικογράφος

1. Να παρατηρήσετε τις υπογραμμισμένες λέξεις του πρωτότυπου στη σελίδα της ομάδας σας: *ἔπος, δηλοῖς ἔπος τι καλχαίνουσα, ἔκρυσσε ἔντιμον* (για τον Ετεοκλή), *μὴ τάφῳ καλύψαι* (για τον Πολυνείκη). Στο ηλεκτρονικό λεξικό [Lidel - Scott](#) αναζητήστε τις ερμηνείες των εννοιών και σχολιάστε σημασιολογικά τις παραπάνω λέξεις / φράσεις.
2. Εξομαλύνετε συντακτικά την πρόταση *δεῦρο νεῖσθαι ταῦτα τοῖσι μὴ εἰδόσιν σαφῆ προκηρύζοντα, καὶ τὸ πρᾶγμ' ἄγειν οὐχ ὡς παρ' οὐδέν.*

Ερευνητής

1. Ανατρέξτε στην ανάρτηση της βιβλιογραφίας του Wiki και παραθέστε πληροφορίες σχετικές με τους θανάτους των Ετεοκλή και Πολυνείκη, καθώς και τον συμβολισμό τους.

Μελετητής

1. Μελετήστε τους στίχους 34 – 35 του προλόγου: *καὶ τὸ πρᾶγμ' ἄγειν οὐχ ὡς παρ' οὐδέν.* Ποιο σχῆμα λόγου εντοπίζετε;
2. Ποια είναι η άποψή σας ως προς την ποινή που επιβάλλει ο Κρέων;

Σκηνοθέτης

1. Μελετήστε την αντίθεση στη ρητορική της Αντιγόνης και της Ισμήνης στις αναφορές τους στον Κρέοντα (*τὸν στρατηγὸν - Ἀργείων στρατὸς*). Τι επιδιώκεται μέσα από αυτήν την αντίθεση ως προς το ήθος των ηρωίδων;

3^ο Φύλλο Εργασίας - Α΄ Φάση

Γ΄ Ομάδα

Λεξικογράφος

1. Εντοπίστε στο απόσπασμα στ. 1-38 όλες τις σχετικές με το θάνατο λέξεις. Συμβουλευτείτε τα αποτελέσματα των λεξικογράφων από τις ομάδες Α΄ και Β΄.

Ερευνητής

1. Μελετήστε το ζεύγος της πράξης και της προϋπόθεσής της.
α΄ πράξη: *κατὰ χθονὸς ἔκρυνψε τοῖς ἔνερθεν ἔντιμον νεκροῖς,*
προϋπόθεση: *σὺν δίκη χρήσει δικαία καὶ νόμου,*
β΄ πράξη: *τὸν δε νέκυν Πολυνείκους (φασιν) ἔκκεκηρῦχθαι (ἄστοῖσι) ἀθλίως τὸ μὴ τάφῳ καλύψαι μηδὲ κωκῦσαι τινα,*
προϋπόθεση: *ἔάν δ' ἄκλαυτον, ἄταφον γλυκὴν θησαυρὸν πρὸς χάριν βορᾶς οἰωνοῖς εἰσορᾶσι.*

Μελετητής

1. Σχολιάστε τους στίχους 33-36 που σχετίζονται με την τιμωρία διά λιθοβολισμού (καὶ δεῦρο νεῖσθαι ταῦτα τοῖσι μὴ εἰδόσιν σαφῆ προκηρύξοντα, καὶ τὸ πρᾶγμα ἄγειν οὐχ ὡς παρ' οὐδέν, ἀλλ' ὅς ἂν τούτων τι δρᾶ, φόνον προκειῖσθαι δημόλευστον ἐν πόλει).
2. Για την τιμωρία δια λιθοβολισμού δείτε:
[λιθοβολισμός στο Ιράν](#)
[Λευιτικόν](#)
[Ἐξοδος](#)
[Από την αρχαιότητα στον 20ό αι](#)

Σκηνοθέτης

1. Αναζητήστε στο διαδίκτυο τις διά θάνατον τιμωρίες, τις ποινές και τη σύνδεσή τους με αντίστοιχα εγκλήματα ανά εποχή.

Για την ταφή και τα ταφικά έθιμα δείτε:

Βασικές θέσεις της ορθόδοξης θρησκείας.

Μια θεολογική προσέγγιση.

Ταφικές τελετές στον Χριστιανισμό.

4^ο Φύλλο Εργασίας – Α΄ Φάση

Δ΄ Ομάδα

Λεξικογράφος

1. Στο απόσπασμα 1-38 αναζητήστε τις λέξεις που δηλώνουν εξουσία.

Ερευνητής & Μελετητής

1. Αναζητήστε στο διαδίκτυο την ιστορία της εξέλιξης των πολιτευμάτων και τις ποιοτικές αλλαγές από το ένα στο άλλο. Ειδικότερα, επισημάνετε τους όρους: βασιλεία, αριστοκρατία, τυραννίδα, με αφορμή το στίχο: *και δείξεις τάχα εἴτ' εὐγενῆς πέφυκας εἴτ' ἐσθλῶν κακή.*

Σκηνοθέτης

1. Η Αντιγόνη πενθεί σε πρώτο επίπεδο τα χαμένα αδέρφια της, ενώ σε δεύτερο επίπεδο πενθεί το χαμένο πολίτευμα. Να υποστηρίζετε αυτή τη θέση, λαμβάνοντας υπόψη το ιστορικό πλαίσιο του χρόνου παράστασης της *Αντιγόνης* στην αρχαιότητα (πότε παίχθηκε, σε ποιους και τι απήχηση είχε).

Β΄ Φάση (1 διδακτική ώρα, στην τάξη, χρήση διαδραστικού πίνακα)

Κοινή πορεία για όλες τις ομάδες

Έλεγχος των αρχείων που ανέβασαν οι ομάδες στο Wiki του μαθήματος:

1. Απόπειρα μετάφρασης από κάθε μαθητή.
2. Γνωριμία με το περιβάλλον [ToonDoo](#) ([οδηγίες για το περιβάλλον ToonDoo](#)).
3. Ανάθεση και σχεδιασμός τεύχους.

5^ο Φύλλο Εργασίας

Κάθετος χωρισμός των ομάδων (2-3 διδακτικές ώρες, στο εργαστήριο πληροφορικής, ανάθεση εργασιών στο σπίτι)

- **Λεξικογράφοι και Ερευνητές:** Μετατρέπουν το κείμενο της μετάφρασης σε λεκτικά εκφωνήματα.
- **Μελετητές:** Αναλαμβάνουν τις εισαγωγικές και συμπληρωματικές σελίδες, επιλέγουν τις πληροφορίες για τον μύθο των Λαβδακιδών, τον θάνατο, επιμελούνται την αφίσα Glog για τον λιθοβολισμό ή για την εξέλιξη των πολιτευμάτων στην αρχαιότητα.

ΣΚΗΝΟΘΕΤΗΣ : ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΥΝ ΤΙΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΩΝ ΗΡΩΩΝ ΣΤΟ [TOONDOO](#).

Z. ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Το σενάριο έχει ως στόχο να εξοικειώσει τους μαθητές με το αρχαίο κείμενο με πρωτότυπο και δημιουργικό τρόπο. Η δημιουργία κόμικ είναι αρκετά απαιτητική εφαρμογή σε ένα σενάριο, εφόσον προβλέπεται η δημιουργία τεύχους, και όχι μιας σελίδας ή μιας απλής εικονοποίησης. Ωστόσο, μπορεί να αποτελέσει αφορμή για μια παράλληλη μαθητική δημιουργική ανάγνωση καθ' όλη τη διάρκεια της διδασκαλίας εφόσον αποφασισθεί για παράδειγμα από την αρχή της χρονιάς η περιοδική έκδοση τεύχους για κάθε επεισόδιο. Κατ' αυτόν τον τρόπο οι μαθητές θα συμμετέχουν ενεργά στην απόδοση επομένως και σε κάποια μορφή ανάγνωσης και ερμηνείας του ποιητικού λόγου με έναν τρόπο που ανταποκρίνεται, κατά τη γνώμη μου, στην αισθητική τους και τον προσωπικό τους τρόπο αφομοίωσης του μύθου.

Το σενάριο μπορεί να αξιοποιηθεί με πολλές παραλλαγές: η ανίχνευση της διαθανάτου τιμωρίας είναι δυνατό να αξιολογηθεί και στη διαχρονία της και στη σχέση της με τους φορείς εξουσίας και την έννοια της τιμωρίας και όχι μόνο υπό το πρίσμα μιας θεολογικής – όπως έγινε - εκδοχής.

H. ΚΡΙΤΙΚΗ

Είναι θετικό να ξεκινήσει κανείς τη διδασκαλία με πολλές δυνατές εκδοχές αξιοποίησης των ΤΠΕ. Κατ' αυτόν τον τρόπο, ανιχνεύεται η δυναμική του τμήματος, οι ικανότητες και τα ενδιαφέροντά τους. Κυρίως ανοίγονται νέοι τρόποι διδασκαλίας για τη συνέχεια, σύμφωνα με τα δεδομένα της εκάστοτε τάξης. Επομένως, αν και δύσκολο στην αρχή να ζητηθούν περισσότερες από μία ψηφιακές εφαρμογές (πολυτροπικά κείμενα, αφίσες, glog, κόμικ, κτλ) από τους μαθητές, είναι εντελώς αποδοτικό να μνηθούν από την αρχή σε εναλλακτικές μορφές διδασκαλίας του κειμένου, όχι για την εφαρμογή καθ' αυτή, όσο, για να μπουν σε μια διαδικασία παραγωγικής και ουσιαστικής ανατροφοδότησης γνώσεων που θα τους συνοδεύει και στις επόμενες ενότητες.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Culler, J. 2003. *Λογοτεχνική Θεωρία. Μια συνοπτική εισαγωγή*, μτφρ. Κ. Διαμαντάκου, Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.
- Baldwin, P. & K. Fleming. 2003. *Teaching Literacy through Drama. Creative approaches*. New York: Routledge Falmer.
- Derrida, J. 1990. *Περί Γραμματολογίας*, μτφρ. Παπαγιώργης Κ.. Αθήνα: Γνώση.
- Παπάζογλου, Ε. 2014. *Το πρόσωπο του πένθους. Η Ηλέκτρα του Σοφοκλή ανάμεσα στο κείμενο και την παράσταση*. Αθήνα: Πόλις.
- Τσάφος, Β. 2004. *Η διδασκαλία της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας και Γλώσσας. Για μια εναλλακτική μαθητεία στον αρχαίο κόσμο*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Χουρμουζιάδης, Ν. Χ. 1984. *Όροι και μετασχηματισμοί στην αρχαία ελληνική τραγωδία*. Αθήνα: Γνώση.
- Βρασίδης, Χ. & Σ. Ρετάλης. 2005. «Ο σχεδιασμός και η ανάπτυξη υλικού διαδικτυακής μάθησης». Στο *Οι προηγμένες τεχνολογίες διαδικτύου στην υπηρεσία της μάθησης*, επιμ. Σ. Ρετάλης, 59-77. Αθήνα: Καστανιώτη.
- Δημητρακοπούλου, Α. 1998. «Σχεδιάζοντας εκπαιδευτικά λογισμικά - Από τις εμπειρικές προσεγγίσεις στη διεπιστημονική θεώρηση», *Σύγχρονη Εκπαίδευση* 100 & 101, 114-123 & 95-103.
- Κουτσογιάννης, Δ. 2007. *Πρακτικές ψηφιακού γραμματισμού νέων εφηβικής ηλικίας και (γλωσσική) εκπαίδευση*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.
http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/studies/ict/teens/index.html [20.11.2012]